

fundusze unijne dla oświaty
Ministerstwo Edukacji Narodowej

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

Założenia projektowanych zmian

Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Informator

Fundusze unijne dla oświaty

www.efs.men.gov.pl

Założenia projektowanych zmian

Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Informator

Spis treści

Rozdział 1. Organizacja pracy z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi	str. 7
1.1. Założenia projektowanych zmian	str. 7
1.2. Szkolny zespół do spraw specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów	str. 8
1.3. Indywidualne programy edukacyjno-terapeutyczne dla uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego	str. 10
1.4. Programy wsparcia uczniów ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się	str. 15
1.5. Wspieranie uczniów wybitnie zdolnych	str. 18
1.6. Nowe możliwości oraz nowe zadania	str. 19
Rozdział 2. Karta Potrzeb i Świadczeń	str. 24
Rozdział 3. Zmiany projektowane w prawie oświatowym	str. 27

Opracowanie powstało przy współudziale wielu osób, dla których bardzo ważna jest optymalizacja funkcjonowania polskiego systemu edukacji w zakresie kształcenia specjalnego, poradnictwa i pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Zostało ono przygotowane przez Wydział Specjalnych Potrzeb Edukacyjnych w Departamencie Zwiększania Szans Edukacyjnych MEN na podstawie materiałów i wskazówek przekazanych przez:

- zespół ekspertów do spraw specjalnych potrzeb edukacyjnych powołanych przez Ministra Edukacji Narodowej,
- zespół ekspertów pracujący w ramach projektu *Doskonalenie podstawy programowej wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół pod kątem jej zgodności z gospodarką opartą na wiedzy w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.*
- Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej.

Szanowni Państwo,

trwający od 1 września 2009 r. proces wdrażania w szkołach i placówkach oświatowych nowej podstawy programowej kształcenia ogólnego rozpoczął pierwszy etap – ważnych dla uczniów, rodziców i nauczycieli – zmian.

Pracując zgodnie z nową podstawą programową nauczyciele – i szkoła – mają za zadanie tak organizować pracę, żeby jak najskuteczniej wychodzić naprzeciw indywidualnym potrzebom, trudnościom i zainteresowaniom uczniów. Celem takiego zalecenia jest między innymi podniesienie efektywności kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Potrzebny jest wzrost kompetencji i odpowiednie wspomaganie kadry nauczycielskiej w zakresie indywidualizacji nauczania, aby była ona w stanie z troską pochylić się nad uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, nie tylko tymi, którzy mają trudności w nauce, ale też uczniami zdolnymi, chętnie rozwijającymi swoje pasje czy zainteresowania i udzielić im potrzebnego wsparcia.

Przekazuję Państwu opracowanie, współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, informujące o planowanych przez Ministerstwo Edukacji Narodowej zmianach w kształceniu specjalnym oraz poradnictwie i pomocy psychologiczno-pedagogicznej, uzasadniające ich wprowadzenie, wskazujące zakres oraz propozycje rozwiązań.

Projektowane regulacje stanowią niezbędną konsekwencję zmian dokonanych w obszarze wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego, wprowadzonych rozporządzeniem w sprawie podstawy programowej.

Konieczność ich wprowadzenia potwierdzają także dane pozyskane z Systemu Informacji Oświatowej, wskazujące na wysoki odsetek dzieci/uczniów wymagających pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Wdrożenie proponowanych rozwiązań przyczynić się ma do wyrównywania szans edukacyjnych dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, zwiększenia efektywności świadczonej pomocy psychologiczno-pedagogicznej, jak również podtrzymywania więzi rodzinnych oraz integracji dzieci i młodzieży w społeczności lokalnej.

W pierwszym rozdziale niniejszego opracowania wskazane są obszary wymagające zmian zgodnie z nową koncepcją kształcenia specjalnego, poradnictwa i pomocy

psychologiczno-pedagogicznej. Przedstawione zostały również projektowane rozwiązania organizacyjne w tym zakresie.

Rozdział drugi mówi o Karcie Potrzeb i Świadczeń, zawierającej określenie obszarów, w których dziecko/uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi wymaga specjalistycznej pomocy oraz okresowe oceny efektywności udzielonego mu wsparcia.

Opracowanie kończy rozdział prezentujący akty prawne, których nowelizacja umożliwi rozpoczęcie realizacji zaplanowanych zmian.

Wprowadzanie tych zmian zostało przygotowane i będzie wspierane w ramach projektów współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, takich jak: Wzmocnienie systemu wspierania rozwoju szkół ze szczególnym uwzględnieniem doskonalenia nauczycieli i doradztwa metodycznego, Podniesienie efektywności kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, Opracowanie modelu doradztwa zawodowego oraz internetowego systemu poradnictwa edukacyjno-zawodowego, Opracowanie i wdrożenie modelu pracy z uczniem zdolnym czy Opracowanie i pilotażowe wdrożenie innowacyjnych programów dotyczących m. in. kształcenia w zakresie nauk matematycznych, przyrodniczych i technicznych oraz przedsiębiorczości dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, jak również projektu Indywidualizacja procesu nauczania i wychowania uczniów klas I-III oraz regionalnych programów rozwojowych szkół i placówek w obszarze IX Priorytetu PO KL Poddziałania 9.1.2 Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszenie różnic w jakości usług edukacyjnych.

Serdecznie zachęcam i zapraszam wszystkich, którym leży na sercu dobro kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, do dyskusji nad przedstawionymi w niniejszym materiale propozycjami rozwiązań. Państwa sugestie i uwagi prosimy przesyłać na adres e-mail: dzse_men@men.gov.pl.

Wszystkim osobom, które wniosły wkład w przygotowanie tej publikacji, składam serdeczne podziękowania.

*Katarzyna Hall
Minister Edukacji Narodowej*

Rozdział 1

Organizacja pracy z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

1.1. Założenia projektowanych zmian

Proponowane zmiany wynikają z potrzeby dywersyfikacji i optymalizacji rozwiązań organizacyjno-prawnych w zakresie kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Właściwie realizowane w szkołach i placówkach kształcenie tych uczniów oraz pomoc psychologiczno-pedagogiczna, udzielana zarówno na terenie szkoły czy placówki, jak i w najbliższym środowisku dziecka, mają zapobiec powielaniu działań specjalistów z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej, a także kulturowo-społecznej izolacji rodzin i dzieci z niepełnosprawnościami czy specyficznymi trudnościami w uczeniu się.

Projektowane rozwiązania pozwolą na zapewnienie uczniowi wsparcia i zindywidualizowanej pomocy, w zależności od dokonanego na poziomie szkoły rozpoznania, zarówno trudności w uczeniu się, jak i uzdolnień dziecka.

Zakładane cele zmian zostaną osiągnięte dzięki:

- nauczycielowi, który wspiera i doradza, zna swoich uczniów i wie, jak każdemu z nich pomóc;
- pomocy psychologiczno-pedagogicznej jak najbliżej dziecka/ucznia, tj. w przedszkolu, szkole i placówce oświatowej;
- indywidualizacji pracy z uczniem zarówno na obowiązkowych, jak i dodatkowych zajęciach edukacyjnych.

Konsekwencją wprowadzenia tych rozwiązań będzie powstanie spójnego modelu kształcenia, dostrzegającego na wszystkich etapach edukacyjnych problemy szczególnie ważne dla każdego ucznia i poświęcającego im najwięcej uwagi.

Model taki wyodrębnia:

1. edukację przedszkolną – zawierającą wczesną obserwację i ocenę dojrzałości, gotowości szkolnej dziecka,

2. szkołę podstawową – jako miejsce rozpoznawania specyficznych trudności w nauce, uzdolnień i predyspozycji uczniów oraz udzielania im indywidualnego wsparcia,
3. szkołę gimnazjalną i ponadgimnazjalną – jako miejsca przygotowujące do wyboru ścieżki edukacyjnej i zawodowej, zapewniające dostęp do informacji, doradztwa i poradnictwa zawodowego.

Dokonywanie **diagnozy specjalnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych** dzieci, w szczególności objętych wychowaniem przedszkolnym, wynika z obowiązującej od 1 września 2009 roku nowej podstawy programowej wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół.

Celem diagnozy jest zgromadzenie informacji, które mogą pomóc:

1. rodzicom – w poznaniu stanu gotowości swojego dziecka do podjęcia nauki w szkole podstawowej, tak aby mogli je wspomagać odpowiednio do potrzeb w osiągnięciu tej gotowości, a w okresie przejściowym (do roku 2011) także podejmować decyzję dotyczącą rozpoczęcia edukacji szkolnej przez ich sześciolatek dziecko,
2. nauczycielowi przedszkola – przy opracowaniu indywidualnego programu wspomagania i korygowania rozwoju dziecka, który będzie realizowany w roku poprzedzającym rozpoczęcie nauki w szkole podstawowej,
3. poradni psychologiczno-pedagogicznej udzielającej specjalistycznego wsparcia.

1.2. Szkolny zespół do spraw specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów

Projektowane zmiany zakładają, że w każdej szkole powstanie **zespół do spraw specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów**, który przynajmniej raz w roku, przy udziale rodziców ucznia, przedstawicieli organu prowadzącego szkołę (na zaproszenie dyrektora) oraz poradni psychologiczno-pedagogicznej opiekującej się szkołą (na wniosek dyrektora), dokona przeglądu i oceny skuteczności świadczonej uczniowi pomocy oraz zatwierdzi zmiany w przyjętych indywidualnych programach edukacyjnych opracowanych dla uczniów ze specjalnymi potrzebami.

W skład zespołu wejdą nauczyciele prowadzący zajęcia edukacyjne w danym oddziale i specjaliści zatrudnieni w szkole.

Do zadań zespołu należeć będzie w szczególności:

1. rozpoznawanie przyczyn niepowodzeń szkolnych;
2. rozpoznawanie specyficznych trudności w uczeniu się uczniów, w tym ryzyka dysleksji, na poziomie szkoły podstawowej;
3. rozpoznawanie potencjalnych możliwości uczniów;
4. rozpoznawanie indywidualnych potrzeb rozwojowych uczniów;
5. określanie sposobów zaspokajania potrzeb uczniów;
6. opracowywanie oraz ewaluacja indywidualnych programów edukacyjnych dla uczniów, w tym:
 - programów edukacyjno-terapeutycznych dla uczniów niepełnosprawnych lub niedostosowanych społecznie,
 - programów wsparcia uczniów ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się,
 - programów nauczania dla uczniów wybitnie zdolnych;
7. planowanie – w szczególności na poziomie gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalnej – zadań z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego oraz ich realizacja;
8. podejmowanie działań wychowawczych i profilaktycznych wynikających z programu wychowawczego szkoły i programu profilaktyki;
9. planowanie zadań umożliwiających rozwijanie umiejętności wychowawczych rodziców i nauczycieli;
10. podejmowanie działań mediacyjnych i interwencyjnych w sytuacjach kryzysowych;
11. dokonywanie okresowej oceny efektywności udzielanego wsparcia, w tym prowadzonych zajęć specjalistycznych, rewalidacyjnych, socjoterapeutycznych;
12. przedstawianie wniosków i zaleceń do dalszej pracy z uczniem.

1.3. Indywidualne programy edukacyjno-terapeutyczne dla uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego

Konstruując indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny należy pamiętać o dostosowaniu go do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz do predyspozycji ucznia. Z uwagi na fakt, że w przypadku uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi nie należy rozdzielać edukacji od terapii, w indywidualnym programie edukacyjno-terapeutycznym powinny być uwidocznione takie działania, które odpowiadają poziomowi rozwoju ucznia, jego możliwościom psychofizycznym, w tym rozpoznanym potrzebom edukacyjno-rewalidacyjnym.

Indywidualny program edukacyjny dla uczniów niepełnosprawnych – niezależnie od typu szkoły, w której ten uczeń spełnia roczne przygotowanie przedszkolne, obowiązek szkolny i obowiązek nauki – powinien mieć charakter edukacyjno-terapeutyczny, z aktywnym uczestnictwem rodziców.

W zakresie **funkcji edukacyjnej** indywidualny program powinien być:

1. adaptacją podstawy programowej do możliwości uczniów niepełnosprawnych:
 - a) w minimalnym zakresie, ograniczoną do uwag związanych z dysfunkcją ucznia, która nie wiąże się z dostosowaniem wymagań do tempa przyswajania wiedzy przez ucznia (na każdym etapie edukacyjnym),
 - b) w znacznym zakresie, kiedy stopień dysfunkcji ucznia powoduje konieczność realizowania treści programowych na minimalnym poziomie i wymaga wydłużenia nauczania (przynajmniej o rok na każdym etapie edukacyjnym) oraz większych modyfikacji treści i sposobu realizacji, a także konieczności dodatkowych działań wspomagających i rewalidacyjnych,
2. całkowicie autorskim programem zawierającym treści nauczania, metody i formy pracy na poszczególnych, bądź wszystkich przedmiotach lub obszarach edukacyjnych, dostosowanym do indywidualnych potrzeb i możliwości ucznia.

W zakresie **funkcji terapeutycznej** indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny powinien zawierać działania mające na celu nawiązanie z uczniem pozytywnego kontaktu emocjonalnego (np. poprzez wzmacnianie nawet niewielkich jego postępów), usprawnianie zaburzonych funkcji, kompensowanie braków,

wspieranie rozwoju umysłowego i społecznego ucznia poprzez rewalidację w formie m.in. gimnastyki korekcyjnej, rehabilitacji ruchowej, logopedii, nauki alternatywnych metod komunikacji, orientacji w przestrzeni, stymulacji polisensorycznej, rozwijanie procesów poznawczych czy eliminowanie zachowań niepożądanych. Powinien także zawierać inne formy terapii, takie jak np. hipoterapia, muzykoterapia, dogoterapia, itp.

Indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny jest dostosowywaniem działań szkoły do potrzeb psychofizycznych konkretnego dziecka, stąd przy jego konstruowaniu należy kierować się:

1. informacjami o dziecku i jego specjalnych potrzebach, które pochodzą:
 - 1) z wywiadów i rozmów z rodzicami,
 - 2) z orzeczeń wydawanych przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne zawierających diagnozę pedagogiczną i psychologiczną,
 - 3) od lekarzy i specjalistów i dotyczą niepełnosprawności dziecka,
 - 4) z obserwacji nauczyciela dotyczących funkcjonowania ucznia w klasie, np.:
 - a) w jaki sposób się porusza – czy samodzielnie podchodzi do tablicy, czy wymaga pomocy w czasie szkolnych wycieczek, na lekcjach wychowania fizycznego, itp.,
 - b) jak się komunikuje – słownie, czy wymaga alternatywnych metod (np. piktogramy, symbole Bliss), bądź specjalistycznych metod komunikacji (np. alfabet Braille'a, język migowy),
 - c) jak pisze – czy mieści się w liniaturze, czy przepisuje, czy pisze z pamięci, itp.,
 - d) jak czyta – czy głośkuje, czyta globalnie, czyta ze zrozumieniem, jakie ma tempo czytania, itp.,
 - e) jak wyraża swoje emocje i funkcjonuje w relacjach z innymi.

Można również skorzystać z gotowych narzędzi diagnostycznych, szczególnie w odniesieniu do dzieci z upośledzeniem umysłowym i dzieci autystycznych.

Ponadto w indywidualnym programie edukacyjno-terapeutycznym powinny znaleźć się następujące informacje:

1. dane personalne ucznia,
 2. krótka charakterystyka ucznia (dominujące nastroje, ulubione formy aktywności, zachowania nietypowe oraz specyficzne zalecenia, itp.),
 3. opis grupy szkolnej, do której uczeń należy,
 4. tygodniowy rozkład zajęć ucznia,
- a także:
5. zgoda rodziców na realizację programu,
 6. podpis osoby odpowiedzialnej za przygotowanie programu,
 7. informacja o zatwierdzeniu programu przez dyrektora szkoły.

Indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny powinien zawierać:

- **konkretne umiejętności, w które zamierzamy wyposażyć ucznia** – cele edukacyjne (ogólne i szczegółowe);

Zakładane cele powinny służyć przede wszystkim wspieraniu rozwoju każdego dziecka w różnych sferach. Będą się różniły w zależności od możliwości i potrzeb ucznia (wpływ na to zróżnicowanie może mieć m.in. specyfika ograniczeń związanych z niepełnosprawnością). Nie zawsze cele poznawcze będą w programie indywidualnym pierwszoplanowe. Ustalenie hierarchii celów ma zasadnicze znaczenie dla skuteczności programu. Należy zacząć od tego, co jest najistotniejsze dla dziecka, aby mogło w ogóle się uczyć (dla przykładu – jeżeli dziecko ma fobię szkolną, zasadniczym elementem programu będzie obniżenie poziomu lęku, u dziecka z cechami autyzmu – budowanie tożsamości, itp.).

Cele powinny być krótkoterminowe (1-3 miesiące).

- **treści nauczania** – zagadnienia (wymagania szczegółowe), dzięki którym uczeń osiągnie założone przez nauczyciela cele edukacyjne;

Korzyść dla rozwoju ucznia powinna być kryterium doboru treści nauczania. Program nauczania należy modyfikować w takim zakresie, jaki jest konieczny, biorąc

pod uwagę trudności związane z funkcjonowaniem dziecka oraz uwzględniając te partie materiału, które są i mogą być przez ucznia przyswajane (ilość, jakość, zawartość, zróżnicowanie prac domowych).

W odniesieniu do dzieci z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim należy w każdym temacie wychodzić od treści podstawowych, konkretno-obrazowych.

To, czego dziecko może nauczyć się na zajęciach edukacyjnych, będzie również zależało od jakości pracy nauczyciela i będzie wymagało zmian w jego stylu pracy, w dotychczasowym sposobie prowadzenia lekcji, w ocenianiu uczniów, w organizacji klasy (np. w ustawieniu ławek), w doborze i stosowaniu różnorodnych pomocy dydaktycznych, itp. Wymagana jest zatem refleksyjna i twórcza postawa nauczyciela, która sprzyja powodzeniom ucznia.

- **procedury osiągnięcia celów** (wymagań szczegółowych) – metody, formy (bardzo konkretne, aktywizujące ciekawość poznawczą), środki dydaktyczne, którymi posłuży się nauczyciel, aby uczeń osiągnął nawet minimalny sukces;
- **rodzaje pomocy i wsparcia:**
 - a) pomoc nauczyciela posiadającego kwalifikacje odpowiednie do niepełnosprawności dziecka – na wybranych godzinach lub na wszystkich lekcjach w zależności od potrzeb uczniów,
 - b) pomoc specjalistyczna tylko taka, jaka jest absolutnie konieczna i wycofywanie jej najszybciej jak to możliwe, żeby pozwolić na maksymalną samodzielność dziecka,
 - c) jeżeli są inne potrzeby wynikające z niepełnosprawności, w indywidualnym programie zapisujemy rodzaj pomocy i osobę odpowiedzialną za realizację (kto wyprowadza do toalety, cewnikuje, itp.),
 - d) pomoc płynąca ze strony rówieśników (współpraca w grupach, w parach, kontakty indywidualne, itp.);
- **przewidywane osiągnięcia** – a właściwie kierunki, w jakich prawdopodobnie uczeń będzie się rozwijał;
- **ocenę osiągnięć ucznia** – ocenę opisową będącą diagnozą edukacyjną, czyli informacją o przebiegu edukacji w zakresie spełniania wymagań szkolnych;

Ważną rolę stanowią arkusze lub zeszyty obserwacji, w których na bieżąco odnotowywane są zachowania i postępy ucznia.

Ocena postępów dziecka zawsze dokonywana jest na płaszczyźnie indywidualnej – co dziecko osiągnęło w stosunku do siebie, a nie w odniesieniu do innych. Obserwacji dokonują również rodzice – uwzględnianie otrzymanych od nich informacji jest bardzo istotne, bo warunkuje powodzenie w edukacji dziecka;

- **ewaluację programu** – sposób, w jaki dowiemy się, czy program jest prawidłowo skonstruowany i czy przynosi zamierzone efekty.

Tak więc ewaluacja powinna zawierać:

- rejestrację zmian i postępów (dokumentacja tego, co dziecko osiągnęło),
- ocenę skuteczności podjętych priorytetowych działań (wygaszanie pewnych zachowań, budowanie pozytywnych wzorców),
- wnioski i propozycje modyfikacji programu działań na okres następny.

Ewaluacji dokonują wszystkie strony zaangażowane w tworzenie i realizację programu.

Kto powinien opracować indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny dla każdego ucznia niepełnosprawnego?

Indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny dla każdego ucznia niepełnosprawnego opracowuje zespół nauczycieli i specjalistów pracujących w szkole, we współpracy z rodzicami.

Zespół stanowią:

- nauczyciel-wychowawca,
- pozostali (wszyscy) nauczyciele realizujący tygodniowy wymiar godzin zajęć edukacyjnych dla odpowiednich okresów nauczania (o wyróżnionych celach, stanowiących całość dydaktyczną, wynikającą z podstaw programowych i ramowych planów nauczania dla poszczególnych typów szkół),
- specjaliści: psycholog, logopeda, terapeuci (np. mowy), rehabilitant, inni.

Nauczyciel – wychowawca jest odpowiedzialny za program i jego realizację. Swoją rolę przy konstruowaniu i realizacji indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego powinni mieć również rodzice, jako:

- współtwórcy indywidualnych programów (udział w posiedzeniu zespołu ustalającego program),
- realizatorzy elementów programu edukacji w warunkach domowych,
- pełnoprawni uczestnicy procesu kształcenia i rewalidacji.

1.4. Programy wsparcia uczniów ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się

Jednym z ważniejszych działań wspierających ucznia ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się jest **indywidualizowany program edukacji zawierający elementy wsparcia**, przygotowany przez nauczycieli i specjalistów.

Rozpoznawanie przez nauczycieli ryzyka pojawienia się specyficznych trudności w czytaniu, pisaniu, liczeniu i mówieniu już na pierwszym etapie edukacyjnym umożliwia zapewnienie dziecku wsparcia i indywidualizowanej pomocy, w zależności od dokonanego na poziomie szkoły rozpoznania tych trudności, jak i uzdolnień dziecka. Będzie to możliwe dzięki nauczycielowi, który systematycznie pracując z uczniem najlepiej wie, jaka forma wsparcia przyniesie wymierne efekty. Codzienna obserwacja oraz monitorowanie postępów w obszarach, w których udzielane będzie wsparcie, pozwolą na optymalizację działań, w tym metod i form pracy.

Uczniowie mający specyficzne trudności w uczeniu się i doświadczający niepowodzeń w opanowaniu podstawowych umiejętności, kluczowych dla dalszej edukacji, będą mogli otrzymać systematyczne wsparcie w ramach obowiązkowych i dodatkowych zajęć edukacyjnych. Zwiększy to znacznie ich szanse edukacyjne i możliwości znalezienia się w przyszłości na rynku pracy.

Proces prowadzonej w szkole i placówce diagnozy (obserwacji i rozpoznawania) powinien obejmować określenie obszarów dobrego funkcjonowania, zdolności, zainteresowań i dążeń ucznia.

Ważna rola nauczyciela w rozpoznawaniu specyficznych trudności w uczeniu się wynika z tego, że to właśnie on najwcześniej może zauważyć trudności, jakich doświadcza uczeń. Może też trafnie udzielać mu wsparcia, ponieważ ma z nim systematyczny kontakt i może na bieżąco analizować jego postępy.

Czynności nauczyciela powinny przebiegać zgodnie z planem skutecznych oddziaływań:

- dostrzeżenie oznak trudności,
- zaplanowanie i realizacja obserwacji dziecka,
- postawienie wstępnej hipotezy,
- zaplanowanie działań pomocowych,
- realizacja pomocy,
- sprawdzanie skuteczności,
- ewentualna modyfikacja planu,
- wzmocnienie pozytywnych zmian.

Nauczyciele, dzięki współpracy ze specjalistami z poradni psychologiczno-pedagogicznych, powinni pozyskać wiedzę o rozpoznawaniu specyficznych trudności w uczeniu się. W procesie dydaktycznym nauczyciele, po takim rozpoznaniu, zdecydują o odpowiednich formach i sposobach udzielanego uczniowi wsparcia.

Powyższy plan oddziaływań nie zależy od rodzaju trudności, treści programowych, etapu edukacyjnego i rozwojowego ucznia. Działania powinny być podejmowane we współpracy z rodzicami, z innymi nauczycielami, z pedagogiem szkolnym i innymi specjalistami, w tym również z poradni psychologiczno-pedagogicznej. Rolę koordynatora prac takiego zespołu nauczycieli może pełnić wychowawca.

W sytuacji, gdy nauczyciel stwierdza, że stopień złożoności problemu wymaga specjalistycznej pomocy, informuje rodziców o potrzebie zgłoszenia się z dzieckiem do poradni psychologiczno-pedagogicznej.

Udział ucznia w zajęciach o charakterze terapii pedagogicznej prowadzonej na terenie poradni jest wskazany dopiero wówczas, gdy nauczyciel wykorzysta wszystkie formy wsparcia na terenie przedszkola, szkoły czy placówki – możliwe do zastosowania w czasie obowiązkowych i dodatkowych zajęć edukacyjnych – i nie przyniosą one oczekiwanych efektów.

Stosowane oddziaływania można podzielić na:

1. specyficzne, które obejmują m.in. ćwiczenia usprawniające funkcje poznawcze i motoryczne (motoryka mała i duża), prowadzone przez nauczyciela i kontynuowane przez rodziców w domu w zakresie:
 - ćwiczenia na materiale Nieliterowym, m.in. różnicowanie bardzo podobnych obrazów wzrokowych (np. operacje na obiektach zastępczych tzw. wzory graficzne – układanie tego samego wzoru z guzików, kamyczków, koralików; wyszukiwanie różnic i podobieństw; układanie puzzli, odnajdywanie par i inne,
 - ćwiczenia na materiale literowym (np. szukanie takich samych liter, wyrazów, sylab; podkreślanie wybranej litery w wyrazach, tworzenie wyrazów z liter, itp.),
 - doskonalenie sprawności słuchowo-językowej,
 - doskonalenie motoryki ręki piszącej,
 - doskonalenie koordynacji wzrokowo-ruchowej (kalkowanie, labirynty, wyszukiwanie ukrytych figur, łączenie kropek),
 - ćwiczenia doskonalące koncentrację uwagi (reagowanie na sygnał, działania wg podanej instrukcji, kończenie podjętych czynności,
 - usprawniania funkcji percepcyjno-motorycznych na materiale ortograficznym,
 - doskonalenie umiejętności szkolnych (czytania, pisanie, liczenia).
2. niespecyficzne, polegające między innymi na niwelowaniu napięć emocjonalnych, budowaniu poczucia własnej wartości oraz poczucia bezpieczeństwa, motywowaniu do podejmowania działań o różnym stopniu trudności.

Ważną rolę w realizacji powyższych oddziaływań odgrywają rodzice oraz nauczyciele i inni specjaliści w szkole. Istotnym czynnikiem wzmacniającym pozytywne zmiany jest umiejętne oddziaływanie na samoocenę ucznia – ważne jest tu podkreślanie podejmowanego wysiłku w pokonywaniu trudności, szukanie indywidualnego stylu pracy (udzielanie pomocy w rozpoznawaniu przez dziecko jego własnego stylu pracy umysłowej).

W ocenianiu prac pisemnych ucznia ze specyficznymi trudnościami w nauce konieczne jest położenie nacisku na zawartość merytoryczną pracy, a nie na popełniane błędy, charakterystyczne dla tych trudności. Ocenianie winno mieć cechy oceniania kształtującego – uczeń musi wiedzieć, jak podnieść swoją sprawność w zakresie różnych umiejętności oraz posiadanej wiedzy. Ocenianie to powinno również bazować na mocnych stronach ucznia i mieć charakter motywujący do pokonywania specyficznych trudności w nauce.

Oceniając pracę ucznia nauczyciel powinien doceniać wysiłek włożony w pokonywanie trudności, wyzwalać w dziecku motywację pozytywną, wskazywać alternatywne metody zdobywania wiedzy i kształtowania umiejętności. Zadaniem nauczyciela jest ponadto wspieranie ucznia w taki sposób, aby miał on przekonanie, że w wyniku podejmowania dodatkowej pracy może poprawić swoje osiągnięcia.

Nauczyciele będą:

- indywidualizować pracę z uczniem w czasie obowiązkowych i dodatkowych zajęć edukacyjno-wychowawczych,
- prowadzić systematyczną obserwację ucznia i rozpoznawać ryzyko specyficznych trudności w uczeniu, w szczególności w klasie I, ale koniecznie nie później niż do końca pierwszego etapu edukacyjnego,
- dostosowywać metody i formy pracy do potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych ucznia na podstawie zebranych w drodze obserwacji pedagogicznych informacji o uczniu oraz wyników diagnozy ryzyka specyficznych trudności w uczeniu się,
- współpracować z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi oraz placówkami doskonalenia nauczycieli w zakresie podnoszenia swoich kompetencji zawodowych koniecznych do efektywnego wspierania ucznia.

1.5. Wspieranie uczniów wybitnie zdolnych

Uczeń wybitnie zdolny charakteryzuje się wysoką inteligencją, jest twórczy i na ogół ma silną motywację do nauki. Istnieją przynajmniej dwa kryteria rozpoznawania u uczniów wybitnych zdolności:

- psychologiczne, obejmujące stosowanie testów psychologicznych badających poziom inteligencji i zdolności specjalnych,
- pedagogiczne, odwołujące się do osiągnięć ucznia.

Można wyróżnić uczniów uzdolnionych kierunkowo (w danej dziedzinie) i wszechstronnie. Uczeń zdolny ma specjalne potrzeby, które powinny być rozpoznane i uwzględnione w toku kształcenia i wychowania.

Cechy osobowościowe charakterystyczne dla ucznia zdolnego mogą w pewnych sytuacjach sprzyjać aktywnemu i satysfakcjonującemu funkcjonowaniu społecznemu, w innych zaś mogą być przyczyną sytuacji odwrotnej. Dlatego bardzo ważna jest opieka pedagogiczna i psychologiczna nad uczniem zdolnym.

Charakter pracy z uczniem zdolnym powinien zależeć przede wszystkim od predyspozycji oraz wieku dziecka i przyjąć formę indywidualnego programu wspierania jego rozwoju, z włączeniem do pracy – poza nauczycielem bezpośrednio z nim pracującym – również innych osób (np. rodziców, psychologa, pedagoga, specjalistów w jakiejś dziedzinie). Wspieranie ucznia zdolnego to także praca z cechami jego inteligencji emocjonalnej, której poziom może przeszkadzać w odniesieniu sukcesu.

Wspieraniu ucznia zdolnego mogą służyć m.in. indywidualny program nauczania w zakresie jednego lub kilku przedmiotów i indywidualny tok nauki, wcześniejsze rozpoczynanie nauki szkolnej, promocje śródroczne, zajęcia pozalekcyjne, w tym koła zainteresowań i formy pozaszkolne. W tych wszystkich sprawach szkolny zespół do spraw specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów może przedstawiać konkretne propozycje rozwiązań.

1.6. Nowe możliwości oraz nowe zadania

Projektowane zmiany stworzą w szkole nowe możliwości, pozwalające na osiągnięcie jak najlepszych rezultatów.

Nauczyciele prowadzący zajęcia edukacyjne, znając poziom wiadomości, umiejętności oraz społecznego funkcjonowania dziecka wyrażą opinię, na podstawie której możliwe będzie – wspólnie z rodzicami ucznia – podjęcie decyzji o promowaniu ucznia klasy I lub II także w ciągu roku szkolnego lub niepromowaniu ucznia klas I-III, na poziomie szkoły, bez potrzeby uzyskania w tej sprawie opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej.

Dyrektor szkoły otrzyma możliwość podejmowania decyzji, na podstawie której uczniowie przystępują do sprawdzianu i egzaminu gimnazjalnego w warunkach i formie dostosowanych do ich indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych. Wspieraniem dla dyrektora szkoły podejmującego taką decyzję będzie opinia zespołu do spraw specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów, zaświadczenie lekarskie lub – jak dotychczas – opinia poradni psychologiczno-pedagogicznej.

Ujednolicone zostaną terminy wydawania opinii o specyficznych trudnościach w uczeniu się poprzez wskazanie, że wydaje się ją nie później niż do ukończenia szkoły podstawowej, z tym, że w przypadku ucznia przystępującego do sprawdzianu nie wcześniej niż po ukończeniu klasy III i nie później niż do końca września roku szkolnego, w którym przeprowadzany jest sprawdzian. Wydana opinia ważna będzie przez cały okres edukacji szkolnej. Dzięki temu rodzice unikną wielokrotnego wnioskowania o wydanie opinii na poszczególnych etapach edukacyjnych.

Ponadto projektowane zmiany zagwarantują uczniom w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych dostęp do informacji, doradztwa i poradnictwa edukacyjno-zawodowego, co umożliwi młodzieży przygotowanie się do wyboru dalszego kształcenia i zawodu.

Zmieni się również znacząco rola poradni psychologiczno-pedagogicznej, której zadaniem – oprócz opiniowania i orzekania – będzie przede wszystkim:

- specjalistyczna, pogłębiona diagnoza uczniów, w szczególności w sytuacjach, gdy udzielone w przedszkolu, szkole czy placówce wsparcie okaże się niewystarczające,
- wsparcie (przez specjalistów zatrudnionych w poradni) nauczycieli przedszkoli, szkół i placówek w tworzeniu indywidualnych programów edukacyjno-terapeutycznych oraz innych programów wspierających rozwój ucznia.

Poradnie psychologiczno-pedagogiczne będą realizować swoje zadania we współpracy z placówkami doskonalenia nauczycieli, mającymi wspierać szkoły i placówki oświatowe w sposób jak najbardziej trafny i efektywny.

Placówki doskonalenia nauczycieli, reagując na zmiany w systemie oświaty, projektować będą ofertę szkoleniową umożliwiającą podnoszenie kompetencji zawodowych kadry pedagogicznej, skierowaną do szkół i wpisującą się w ich potrzeby.

Do udzielania różnych form pomocy psychologiczno-pedagogicznej zobowiązane są: publiczne przedszkola, szkoły, placówki oświatowo-wychowawcze, placówki kształcenia ustawicznego, placówki kształcenia praktycznego, ośrodki dokształcania i doskonalenia zawodowego, młodzieżowe ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, ośrodki dla dzieci i młodzieży upośledzonych umysłowo w stopniu głębokim oraz upośledzonych umysłowo ze sprzężonymi niepełnosprawnościami, a także placówki zapewniające opiekę i wychowanie uczniom w okresie pobierania nauki poza miejscem stałego zamieszkania.

Wykorzystując dotychczasowe rozwiązania legislacyjne, rozszerzone zostaną kompetencje nauczycieli i specjalistów zatrudnionych w przedszkolach, szkołach, placówkach i poradniach psychologiczno-pedagogicznych.

Istotę powyższych zmian można scharakteryzować na następującym przykładzie: dzieci, u których stwierdzono różnego rodzaju zaburzenia i odchylenia rozwojowe, pozbawione były pomocy psychologiczno-pedagogicznej, gdyż nadal obowiązujące rozporządzenie *w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach* nie przewidywało dla tej grupy dzieci żadnej z form pomocy. W projektowanym rozporządzeniu wprowadzono zatem dodatkowe regulacje dające możliwość objęcia ich zajęciami korekcyjno-kompensacyjnymi.

Ponadto zmiany obejmują w szczególności:

- zobowiązanie szkoły podstawowej do rozpoznawania specyficznych trudności w uczeniu się na pierwszym etapie edukacyjnym, co pozwoli wyeliminować przypadki zgłaszania się do poradni absolwentów liceum ogólnokształcącego z prośbą o wydanie opinii potwierdzającej u nich dysleksję rozwojową (uprawniającej do przystąpienia do egzaminu maturalnego w warunkach i formie dostosowanych do indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych),
- poszerzenie świadczonej pomocy psychologiczno-pedagogicznej o prowadzenie obserwacji pedagogicznych mających na celu poznanie możliwości i potrzeb rozwojowych dziecka,
- opracowanie i wdrożenie indywidualnego programu pracy z uczniem,
- ocenę podejmowanych działań przez powołany w szkole zespół do spraw specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów,
- poszerzenie zadań pedagoga i psychologa szkolnego, którzy będą zobowiązani do współpracy z nauczycielami i specjalistami zatrudnionymi w szkole przy opracowywaniu indywidualnych programów edukacyjnych dla:
 - ♦ uczniów niepełnosprawnych lub niedostosowanych społecznie,
 - ♦ uczniów, u których rozpoznano specyficzne trudności w uczeniu się, w tym ryzyko dysleksji rozwojowej,
 - ♦ uczniów wybitnie zdolnych.

- umożliwienie nauczycielom, pracującym w danym typie szkoły, prowadzenia różnego rodzaju zajęć, jeśli ukończyli formy doskonalenia w zakresie, którego dotyczą zajęcia,
- zobowiązanie poradni psychologiczno-pedagogicznych do udzielania wsparcia metodycznego i merytorycznego nauczycielom organizującym pomoc psychologiczno-pedagogiczną uczniom, w tym organizowania i prowadzenia konsultacji i szkoleń, odpowiednio do zgłaszanych potrzeb,
- likwidację klas wyrównawczych, które straciły rację bytu po wprowadzeniu do art. 42 ustawy Karta Nauczyciela godziny przeznaczonej m. in. na dodatkową pracę z uczniem. Szkoła może wzbogacić swoją ofertę w szczególności o zajęcia wychodzące naprzeciw indywidualnym potrzebom i zainteresowaniom uczniów, w tym także zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze.

Projektowane zmiany w przepisach prawa będą wprowadzane blokowo, z uwagi na konieczność ich uwzględnienia w tym samym czasie – równoległe we wszystkich aktach regulujących kwestie dotyczące kształcenia specjalnego, poradnictwa i pomocy psychologiczno-pedagogicznej. W ten sposób wyeliminowane zostanie ryzyko braku spójności przepisów w prawie oświatowym. Planowane rozwiązania dotyczące nowych – bądź rozszerzenia już istniejących – zadań poradni psychologiczno-pedagogicznych ściśle korespondują ze zmianami wprowadzanymi w pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Określając kierunek zakładanych zmian, można stwierdzić, że dotyczą one w szczególności:

- rozszerzenia zadań poradni m.in. o współpracę ze szkołą w rozpoznawaniu specyficznych trudności uczniów, opracowywaniu i wdrażaniu indywidualnych programów edukacyjnych oraz udział w okresowej ocenie efektywności realizowanych z uczniem zajęć, w tym obecność specjalistów zatrudnionych w poradniach w przedszkolach, szkołach i placówkach,
- udzielania pomocy uczniom niepełnosprawnym oraz niedostosowanym społecznie, wymagającym specjalnej organizacji nauki i metod pracy, a także uczniom z chorobami przewlekłymi i z zaburzeniami psychicznymi,
- prowadzenia terapii dzieci i młodzieży z zaburzeniami rozwojowymi, z zachowaniami dysfunkcyjnymi, niepełnosprawnych i niedostosowanych społecznie oraz ich rodzin,

- wspierania nauczycieli w planowaniu i realizacji zadań z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego, co jest szczególnie istotne dla uczniów gimnazjów, w których nie zatrudnia się doradcy zawodowego,
- udzielania nauczycielom pomocy i wsparcia w rozwiązywaniu problemów dydaktyczno-wychowawczych, w szczególności, gdy w szkole notuje się zjawiska agresji i przemocy wobec rówieśników i nauczycieli,
- prowadzenia edukacji prozdrowotnej, w szczególności edukacji dotyczącej ochrony zdrowia psychicznego wśród uczniów, rodziców i nauczycieli,
- zobowiązania poradni do wspierania merytoryczno-metodycznego nauczycieli w sytuacjach wymagających specjalistycznej wiedzy i doświadczenia pozaedukacyjnego,
- zobowiązania specjalistów zatrudnionych w poradni do realizacji zadań poza poradnią, w szczególności w przedszkolu, szkole i placówce, co może mieć istotne znaczenie w sytuacjach wymagających niezwłocznego udzielenia dziecku bezpośredniej pomocy przez specjalistę.

Działalność poradni może być uzupełniana wykonywaniem przez wolontariuszy świadczeń, których celem jest w szczególności rozszerzenie zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej udzielanej przez poradnię, jak również wsparcie pracy specjalistów prowadzących różnego rodzaju zajęcia terapeutyczne z dziećmi i młodzieżą oraz z ich rodzinami.

Wdrożenie planowanych zmian przyniesie konkretne efekty m.in. w postaci powstania spójnego systemu udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej, wychodzącego naprzeciw potrzebom dzieci/uczniów, ich rodziców i nauczycieli.

Rozdział 2

Karta Potrzeb i Świadczeń

Ważnym zadaniem, które powinno być realizowane na poziomie powiatu, jest koordynacja działań prowadzonych wobec uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Opiekująca się szkołą poradnia psychologiczno-pedagogiczna powinna mieć dostęp do zbudowanej w powiecie i na bieżąco aktualizowanej bazy danych o znajdujących się najbliżej – związanych z rodzajami specjalnych potrzeb – zasobach, takich jak wyspecjalizowana kadra, specjalistyczny sprzęt, placówki mogące realizować poszczególne świadczenia.

Projektowane jest także wprowadzenie dla każdego dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi **Karty Potrzeb i Świadczeń**.

Będzie to dokument, który posiadałaby każda osoba do 21. roku życia, a w przypadku osób z głębokim upośledzeniem umysłowym – do 24./25. roku życia, uczestnicząca w zajęciach prowadzonych w szkołach i placówkach systemu edukacji, u której stwierdzone zostały specjalne potrzeby rozwojowe (w przypadku dzieci od urodzenia do rozpoczęcia nauki w szkole) lub specjalne potrzeby edukacyjne.

Karta Potrzeb i Świadczeń wydawana byłaby przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną opiekującą się szkołą. Specjaliści z poradni mieliby też obowiązek monitorowania realizacji zaleceń zawartych w Karcie.

Karta Potrzeb i Świadczeń, wypełniana na bieżąco przez działający w szkole zespół ds. specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów, powinna zawierać:

- dane osobowe dziecka/ucznia,
- diagnozę wynikającą z orzeczenia lub opinii wydanej przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną,
- diagnozę medyczną (w uzasadnionych wypadkach, np. w chorobach psychicznych u młodzieży, należy pominąć te dane dla dobra ucznia),
- rozpoznanie dokonane przez nauczycieli i specjalistów na poziomie szkoły – w przypadku dziecka/ucznia nie posiadającego wspomnianego orzeczenia lub opinii,

- obszary funkcjonowania, w których dziecko/uczeń potrzebuje wsparcia, terapii, specjalnej pomocy czy metod ich udzielania,
- potencjalne zdolności i umiejętności dziecka/ucznia, które należy rozwijać w trakcie nauki i wychowania w szkołach i placówkach systemu oświaty,
- zalecane świadczenia, pomagające rodzicom i władzom edukacyjnym w podejmowaniu decyzji dotyczącej formy spełniania obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego, obowiązku szkolnego i obowiązku nauki, w tym propozycje form wsparcia na kolejny okres oraz sposobu ich realizacji, z określeniem czasu trwania i tygodniowego wymiaru godzin,
- rodzaj udzielanego wsparcia i okres, w jakim było udzielane,
- okresowe oceny efektywności podejmowanych wobec ucznia działań.

Zakłada się, że zespół ds. specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów wypełnia Kartę Potrzeb i Świadczeń dla danego dziecka. Powinien to być **zintegrowany plan działań na kolejny okres**, tworzony we współpracy ze wszystkimi zainteresowanymi i wymienionymi w karcie służbami: edukacji, zdrowia, pomocy społecznej oraz z rodzicami. Zespół taki spotykałby się w jednym miejscu i czasie (pomieszczenia szkolne, przedszkolne, itp.), i wspólnie konstruował plan działań, precyzyjnie określając co do kogo należy i w jakim terminie powinny być realizowane te działania.

Miejsca realizacji świadczeń wynikających z Karty będą wskazywać rodzicowi lub samej osobie ze specjalnymi potrzebami, pracownicy poradni (wydający Kartę Potrzeb i Świadczeń).

Świadczenia mogą być realizowane w placówkach różnego typu. Może to być na przykład:

- ośrodek wczesnej interwencji,
- zespół wczesnego wspomaganie rozwoju,
- przedszkole,
- szkoła,
- ośrodek szkolno-wychowawczy,

- ośrodek rehabilitacyjno-edukacyjno-wychowawczy,
- poradnia psychologiczno-pedagogiczna,
- specjalistyczna poradnia psychologiczno-pedagogiczna,
- specjalistyczna placówka edukacyjna,
- placówka służby zdrowia,
- placówka pomocy społecznej,
- organizacja pozarządowa.

Rozdział 3

Zmiany projektowane w prawie oświatowym

Powyżej scharakteryzowano akty prawne, których nowelizacja umożliwi osiągnięcie założonych celów, przedstawionych w poprzednich rozdziałach.

1. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 stycznia 2003 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. Nr 11, poz. 114)

Zmiany obejmują w szczególności:

- zobowiązanie szkoły podstawowej do rozpoznawania specyficznych trudności w uczeniu się na pierwszym etapie edukacyjnym,
- poszerzenie świadczonej pomocy psychologiczno-pedagogicznej o obowiązkowe prowadzenie obserwacji pedagogicznych, mających na celu poznanie potrzeb rozwojowych dziecka oraz możliwości ich zaspokojenia,
- wprowadzenie obowiązku oceny dojrzałości szkolnej dziecka w wieku przedszkolnym, w tym gotowości do podjęcia nauki w szkole,
- zobowiązanie szkoły do opracowania i wdrożenia indywidualnego programu pracy z uczniem niepełnosprawnym,
- obowiązek indywidualizacji pracy z każdym uczniem, zarówno w ramach obowiązkowych, jak i dodatkowych zajęć edukacyjnych,
- ocenę podejmowanych działań przez powołany w szkole zespół ds. specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów,
- podkreślenie obowiązku wspierania przez przedszkole/szkołę dziecka przewlekłe chorego,
- poszerzenie bądź dookreślenie zadań pedagoga, psychologa, logopedy oraz doradcy zawodowego/nauczyciela planującego i realizującego zadania z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego, zatrudnionych w przedszkolu, szkole i placówce,

- umożliwienie nauczycielom pracującym w danym typie przedszkola/szkoły prowadzenia różnego rodzaju zajęć, jeśli ukończyli formy doskonalenia w zakresie, którego dotyczą zajęcia,
- zobowiązanie poradni psychologiczno-pedagogicznych do udzielania wsparcia metodycznego i merytorycznego nauczycielom organizującym pomoc psychologiczno-pedagogiczną uczniom, w tym organizowania i prowadzenia konsultacji i szkoleń, odpowiednio do zgłaszanych potrzeb, a także w planowaniu i realizacji zajęć z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego, w tym zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu,
- zobowiązanie przedszkola/szkoły do współpracy z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi oraz innymi placówkami wspierającymi szkołę (w tym z placówkami doskonalenia nauczycieli),
- wyeliminowanie klas wyrównawczych (godziny wynikające z art. 42 Karty Nauczyciela są przeznaczone m. in. na zwiększanie szans edukacyjnych. Nowe technologie, nowe pomoce dydaktyczne stwarzają nowe możliwości pracy z dziećmi. Umożliwiają to także zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze).

2. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 11 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (Dz. U. z 2003 r. Nr 5, poz. 46)

Zmiany obejmują w szczególności:

- rozszerzenie zadań poradni o współpracę z przedszkolem/szkołą przede wszystkim w diagnozowaniu i rozwijaniu potencjalnych możliwości oraz mocnych i słabych stron dzieci i młodzieży, w tym rozpoznawaniu specyficznych trudności uczniów, opracowywaniu i wdrażaniu indywidualnych programów wsparcia oraz udział w okresowej ocenie efektywności realizowanych z uczniem zajęć,
- zobowiązanie specjalistów zatrudnionych w poradni do realizacji zadań poza poradnią, w szczególności w przedszkolu i szkole, w postaci wsparcia merytoryczno-metodycznego nauczycieli i specjalistów organizujących i udzielających pomocy psychologiczno-pedagogicznej w przedszkolu/szkole,

- udzielanie nauczycielom, na ich wnioski, pomocy i wsparcia w rozwiązywaniu problemów dydaktyczno-wychowawczych,
 - poszerzenie form realizacji przez poradnie statutowych zadań (m.in. o prowadzenie grup wsparcia, interwencję kryzysową),
 - zobowiązanie poradni do prowadzenia terapii dzieci i młodzieży z zaburzeniami rozwojowymi, z zachowaniami dysfunkcyjnymi, niepełnosprawnymi i niedostosowanymi społecznie oraz ich rodzin,
 - uzupełnienie działań poradni o działalność świadczoną przez wolontariuszy,
 - rezygnację z wyszczególnienia spraw, w których poradnia wydaje opinie, na rzecz zapisu *Poradnia wydaje opinie w sprawach określonych w odrębnych przepisach*,
 - zobowiązanie poradni do rzetelnego sporządzania opinii poprzez doprecyzowanie obowiązkowych elementów, które musi zawierać ten dokument,
 - rezygnację z obowiązku zasięgania opinii kuratora oświaty przy określaniu przez organ prowadzący poradnię terenu jej działania.
- 3. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 18 stycznia 2005 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w przedszkolach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych (Dz. U. Nr 19, poz. 167)**

oraz

- 4. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 18 stycznia 2005 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w specjalnych przedszkolach, szkołach i oddziałach oraz ośrodkach (Dz. U. Nr 19, poz. 166)**

Zmiany obejmują w szczególności:

- uporządkowanie, usunięcie bądź dodanie zapisów koniecznych dla zgodności z innymi aktami prawnymi,

- obniżenie o 2 lata wieku ucznia niepełnosprawnego i niedostosowanego społecznie, dla którego może być organizowane kształcenie specjalne,
- dodanie do obowiązujących regulacji konieczności przygotowywania na obowiązkowy sprawdzian oraz egzamin gimnazjalny zestawów zadań dostosowanych do rodzaju niepełnosprawności wszystkich uczniów,
- dodanie do obowiązujących regulacji obowiązku przygotowywania na egzamin maturalny oraz egzamin potwierdzający kwalifikacje zawodowe arkuszy egzaminacyjnych dostosowanych do rodzaju niepełnosprawności absolwentów z niepełnosprawnościami sprzężonymi,
- dodanie do obowiązujących regulacji obowiązku przygotowywania na egzamin maturalny oraz egzamin potwierdzający kwalifikacje zawodowe arkuszy egzaminacyjnych z języka polskiego, matematyki, historii, wiedzy o społeczeństwie i języka obcego nowożytnego dostosowanych do rodzaju niepełnosprawności absolwentów słabo słyszących,
- dodanie do obowiązujących regulacji obowiązku przygotowywania na egzamin maturalny oraz egzamin potwierdzający kwalifikacje zawodowe arkuszy egzaminacyjnych z matematyki dostosowanych do rodzaju niepełnosprawności absolwentów niesłyszących,
- zapewnienie w czasie przeprowadzania sprawdzianu i egzaminów zewnętrznych również obecności specjalistów pracujących z uczniem z autyzmem, z niepełnosprawnościami sprzężonymi, z niepełnosprawnością ruchową,
- rozróżnienie typów szkół i placówek, w których organizuje się kształcenie specjalne dla dzieci i młodzieży:
 - niepełnosprawnych – w przedszkolach/szkołach ogólnodostępnych, integracyjnych, specjalnych,
 - niedostosowanych społecznie, zagrożonych niedostosowaniem społecznym, zagrożonych uzależnieniem – w szkołach specjalnych zorganizowanych w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i młodzieżowych ośrodkach socjoterapii,
 - przewlekle chorych, z zaburzeniami psychicznymi – w przedszkolach/szkołach specjalnych zorganizowanych w zakładach opieki zdrowotnej i jednostkach pomocy społecznej.

5. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 marca 2005 r. w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt dzieci w tych placówkach (Dz. U. Nr 52, poz. 467)

Zmiany obejmują w szczególności:

- zobowiązanie placówek kształcenia specjalnego, zatrudniających specjalistów, do współpracy ze szkołami ogólnodostępnymi w zakresie organizowania i udzielania uczniom ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się pomocy psychologiczno-pedagogicznej, w szczególności merytorycznego wsparcia nauczycieli tych szkół,
- dookreślenie, że młodzieżowe ośrodki socjoterapii są prowadzone dla dzieci i młodzieży, które z powodu zaburzeń rozwojowych, trudności w uczeniu się i zaburzeń w funkcjonowaniu społecznym są zagrożone niedostosowaniem społecznym i wymagają stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy i wychowania oraz specjalistycznej pomocy (poprzednia regulacja pozwalała na umieszczanie w tych placówkach dzieci i młodzieży, które z powodu zaburzeń rozwojowych, trudności w uczeniu się i zaburzeń w funkcjonowaniu społecznym mogą być zagrożone niedostosowaniem społecznym),
- zobowiązanie młodzieżowych ośrodków wychowawczych oraz młodzieżowych ośrodków socjoterapii do udzielania wychowankom pomocy psychologiczno-pedagogicznej w różnych formach na zasadach określonych w przepisach w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach, umożliwiających nabywanie umiejętności życiowych ułatwiających prawidłowe funkcjonowanie w środowisku rodzinnym i społecznym,
- rezygnację z możliwości funkcjonowania młodzieżowych ośrodków socjoterapii, w skład których nie wchodzi szkoła, przy zapewnieniu przepisów przejściowych, umożliwiających ośrodkom dostosowanie się do zmian,
- rezygnację z możliwości funkcjonowania młodzieżowych ośrodków wychowawczych oraz młodzieżowych ośrodków socjoterapii, które nie zapewniają opieki całodobowej, przy zapewnieniu przepisów przejściowych, umożliwiających ośrodkom dostosowanie się do zmian;

- wprowadzenie obowiązku opracowywania dla wychowanków młodzieżowych ośrodków wychowawczych oraz młodzieżowych ośrodków socjoterapii indywidualnych programów resocjalizacyjnych lub terapeutycznych określających czas realizacji oddziaływań nie przekraczający 3 lat pobytu wychowanka w ośrodku;
- umożliwienie młodzieżowym ośrodkom wychowawczym i młodzieżowym ośrodkom socjoterapii prowadzenia działań psychoedukacyjnych i profilaktyczno-wychowawczych w środowisku lokalnym,
- dookreślenie regulacji dotyczących ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych, zgodnie z którymi ośrodki te umożliwią dzieciom i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim lub znacznym, a także dzieciom i młodzieży z upośledzeniem umysłowym ze sprzężonymi niepełnosprawnościami realizację obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego, obowiązku szkolnego i obowiązku nauki.

6. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 11 grudnia 2002 r. w sprawie ramowego statutu publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym publicznej poradni specjalistycznej (Dz. U. Nr 223, poz. 1869)

Zmiany obejmują w szczególności:

- dostosowanie zapisów do zmian wprowadzanych w rozporządzeniach, o których mowa wyżej, tj. zobowiązanie poradni do określenia w statucie zakresu współdziałania z przedszkolem, szkołą i placówką,
- zobowiązanie do określenia zadań pracowników realizowanych poza poradnią, w tym w szczególności, w przedszkolu, szkole i placówce.

7. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznych przedszkola i publicznych szkół (Dz. U. Nr 61, poz. 624 z późn. zm.)

Zmiany obejmują w szczególności:

- wpisanie w zakres zadań nauczycieli indywidualizacji pracy z uczniem,
- dodanie nowego zadania dla przedszkola i szkoły, polegającego na rozpoznawaniu specyficznych trudności w uczeniu się, w tym ryzyka dysleksji,

- zobowiązanie nauczycieli do opracowywania, we współpracy z innymi nauczycielami i specjalistami, indywidualnego programu pracy z uczniem ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się oraz uczniem zdolnym,
 - obowiązek monitorowania pracy z dzieckiem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i dokumentowanie podejmowanych działań,
 - okresową ocenę efektywności udzielanego uczniowi wsparcia przez działający w szkole zespół,
 - zobowiązanie dyrektora do powołania zespołu ds. specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów, w skład którego wchodzi nauczyciele szkoły, pedagog, psycholog (jeśli jest) przedstawiciel poradni (na wniosek dyrektora szkoły), organu prowadzącego (na zaproszenie dyrektora szkoły) oraz inni specjaliści, w zależności od potrzeb,
 - powołanie w szkole podstawowej szkolnego koordynatora ds. rozpoznawania specyficznych trudności w uczeniu się (np. pedagog, psycholog w szkołach, które posiadają takich specjalistów),
 - zdefiniowanie w ramowym statucie gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalnej zadań nauczycieli z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego świadczonego uczniom i zobowiązanie nauczycieli do realizacji tych zadań,
 - określenie liczby uczniów upośledzonych w stopniu lekkim w szkole (oddziale) uzupełniającego liceum (w obecnym stanie prawnym brak takiego określenia, zapis ma charakter porządkujący); analogicznie do innych typów szkół (10-16).
- 8. Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz. U. Nr 83, poz. 562 z późn. zm.)**

Zmiany obejmują w szczególności:

- dookreślenie pojęcia *specyficzne trudności w uczeniu się*,
- zobowiązanie nauczycieli do prowadzenia obserwacji pedagogicznych i rozpoznawania ryzyka specyficznych trudności w uczeniu się uczniów

na pierwszym etapie edukacyjnym i rozpoznawania ryzyka specyficznych trudności w uczeniu się,

- zobowiązanie nauczyciela do indywidualizacji oddziaływań pedagogicznych, zarówno na obowiązkowych jak i na dodatkowych zajęciach edukacyjnych,
- monitorowanie na poziomie szkoły efektywności udzielanego dziecku wsparcia psychologiczno-pedagogicznego,
- dokonywanie specjalistycznej diagnozy specyficznych trudności w uczeniu się przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną,
- pozostawienie do realizacji na poziomie szkoły, bez udziału poradni psychologiczno-pedagogicznej lub z udziałem specjalisty z poradni (na wniosek szkoły) zadań wymagających obecnie opinii poradni, tj. promowania ucznia kl. I lub II szkoły podstawowej do klasy programowo wyższej również w ciągu roku szkolnego (na wniosek rodziców/prawnych opiekunów) i po uzyskaniu zgody wychowawcy klasy lub na wniosek wychowawcy klasy i po uzyskaniu zgody rodziców/prawnych opiekunów, pozostawienia ucznia z klasy I-III szkoły podstawowej na drugi rok w tej samej klasie (po zasięgnięciu opinii rodziców/prawnych opiekunów ucznia lub na ich wniosek),
- zwolnienie uczniów z afazją z nauki drugiego języka obcego,
- rezygnację z możliwości niepromowania ucznia lub nieukończenia szkoły przez ucznia z naganną oceną zachowania,
- wydawanie uczniowi na II etapie edukacyjnym opinii o specyficznych trudnościach w uczeniu się, ważnej przez cały okres edukacji szkolnej,
- zwiększenie kompetencji dyrektora szkoły w zakresie dostosowania warunków i form przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów zewnętrznych.

Wydawca:

Fundacja Fundusz Współpracy
ul. Górnośląska 4a, 00-444 Warszawa, tel. +48 22 45 09 800, fax +48 22 45 09 803
cofund@cofund.org.pl

Na zlecenie:

Ministerstwa Edukacji Narodowej
Departament Funduszy Strukturalnych
al. J. Ch. Szucha 25, 00-918 Warszawa, tel. +48 22 34 74 881, fax +48 22 34 74 883
sekretariatdfs@men.gov.pl

ISBN: 978-83-89793-62-8

egzemplarz bezpłatny

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Publikacja współfinansowana przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego